

Nr 93.

Ankom till riksdagens kansli den 29 maj 1934 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arrendeegnehemsfond m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under utgifter för kapitalökning, bilaga 7, punkt 16, föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för åtgärder för beredande av jord åt arbetslösa m. m. beräkna för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Härefter har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 27 april 1934 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 268 under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen

1:o) dels besluta, att en fond, benämnd arrendeegnehemsfonden, skall inrättas, i vilken fond skola ingå fastigheter, avsedda att upplåtas till obemedlade eller mindre bemedlade i syfte att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning;

dels medgiva, att i arrendeegnehemsfonden ingående fastigheter må upplåtas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka finnas intagna i det vid statsrådsprotokollet fogade förslaget till kungörelse om arrendeegnahem, ävensom att fondens tillgångar i övrigt må användas enligt av departementschefen i samma protokoll angivna grunder;

dels medgiva, att från statens domäners fond må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande till arrendeegnehemsfonden överföras jordbruksegendomar, lämpliga att användas för det med sistnämnda fond avsedda ändamålet;

dels ock såsom kapitalökning för arrendeegnehemsfonden anvisa för budgetåret 1934/1935 under utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor;

2:o) dels besluta, att en fond, benämnd arrendelånefonden, skall inrättas, från vilken lån må utlämnas till innehavare av arrendeegnahem för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier m. m.;

dels medgiva, att lån ur arrendelånefonden må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, som finnas intagna i nyssnämnda förslag till kungörelse;

dels ock såsom kapital för arrendelånefonden anvisa för budgetåret

1934/1935 under utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 300,000 kronor; samt

3:o) förklara, att riksdagen icke finner anledning till erinran mot antagandet av ett i statsrådsprotokollet berört erbjudande från svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund.

Det propositionen bilagda förslaget till kungörelse om arrendeegnahm har jämväl såsom bilaga fogats till detta utlåtande (*Bil.*).

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till berörda statsrådsprotokoll.

Med anledning av propositionen hava väckts följande, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

I: 366 av herr *Tamm, Gustaf*, vari hemställts, att riksdagen ville avslå de i propositionen 268 framförda förslagen, eller, om riksdagen ej funne sig kunna bifalla detta yrkande, att riksdagen ville besluta den ändring i propositionen, att medlen till arrendeegnahmetsfonden — 1,200,000 kronor — tagas ur statens markinköpsfond, samt att arrendelånen utlämnas under sådana former, att staten erhåller nödig säkerhet enligt allmänna arrendelagens 24 §;

I: 369 av herr *Thorén m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition måtte besluta, att 2 §:s andra stycke erhåller följande lydelse: Urval bland jordsökande och inköp av jord i enskild ägo skola förmedlas av hushållningssällskaps egnahemsnämnd, kommunal myndighet eller Riksföreningen jord åt arbetslösa, vilka uppgöra förslag, som därefter prövas av nämnden. I övrigt skall nämndens verksamhet bedrivas under samverkan med organen för den statsunderstödda egnahemsverksamheten i den omfattning, så finnes ändamålsenligt;

I: 370 av fröken *Hesselgren* likalydande med II: 647 av fru *Östlund*, vari hemställts, dels att riksdagen måtte, i anledning av punkten 3 i Kungl. Maj:ts i ovanberörda proposition gjorda hemställan, förklara, att riksdagen icke finner anledning till erinran mot antagandet av förutberörda erbjudande från Svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund samt att ifrågasvarande jord må utlämnas mot åborätt, som ej kan lösas, dels ock att bemälda kvinnoorganisationer bliva representerade i den nämnd eller styrelse, som finge i uppdrag att utarbeta och fullfölja plan om upprättande och utlämnande av småbruken i fråga, samt

I: 371 av herr *Lindhagen*, vari hemställts,

1) att riksdagen måtte, i syfte att komplettera det i ovanberörda proposition föreslagna experimentet, hos Kungl. Maj:t begära förslag om återställande av 1926 års åborättslag i det genom propositionen till 1926 års riksdag framlagda skick med upphävande av den vid nämnda riksdag kompromissvis antagna bestämmelsen om rätt för åbon att efter 20 år lösa jordbruket;

2) att riksdagen därvid tillika ville äska, att lagen om åborätt liksom lagstiftningen om tomträtt kompletteras med inteckningsrätt för fordran i åborätten;

3) att riksdagen tillika ville förnya sin framställning år 1926 om lagstiftningsåtgärder, genom vilka beredas möjlighet till försäljning av jord i allmän ägo under sådana villkor, att syftet med upplåtelsen behörigen tryggas;

4) att riksdagen slutligen hemställer, att upplåtelser av kronojord för bildande av självständiga jordbruk, på sätt föreslagits, fullständigas sålunda att även enskild jord, nämligen odlingsmark och husbehovsskog å bolagsdomäner och gods, skall genom lag, stödd av expropriationsrätt, kunna på skäligena villkor ställas till förfogande för enahanda ändamål vare sig det gäller bildande av nya jordbruk, komplettering av ofullständiga jordbruk eller frilösning av arrendejordbruk, samt

II: 646 av herr *Osberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att iordningställa 200 arrendejordbruk i stället för 100, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition nr 268, samt att höja det av Kungl. Maj:t för ändamålet äskade beloppet till det dubbla.

Därjämte hava före propositionens avlåtande väckts följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

I: 113 av herr *Larson, Edward, m. fl.* och II: 466 av herr *Thorell m. fl.*, likalydande, vari hemställts, att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 38,000 kronor åt riksföreningen Jord åt arbetslösa;

I: 268 av herr *Pettersson, Anton, m. fl.* och II: 461 av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*, likalydande, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i huvudsaklig överensstämmelse med sociala jordutredningens förslag av den 7 mars 1933 åtgärder utöver vad som beslöts vid föregående års riksdag skola vidtagas för styckning av vissa kronoegendomar och från enskilda inköpta egendomar till mindre jordbruk, samt att riksdagen för detta ändamål måtte anvisa ett belopp av 8,000,000 kronor av arbetslöshetsmedel, att användas enligt grunder, som Kungl. Maj:t äger att fastställa, samt

II: 26 av herrar *Olsson i Ramsta och Osberg*, vari hemställts,

1) att riksdagen beslutar att i 1934—1935 års utgiftsstat anslå dels ett belopp av 3,000,000 kronor för nyskapandet av småbruk för arbetslösa och härtill lämpliga personer, dels ock beslutar uppläggandet av en lånefond för uppsättningslån till ett belopp av 1,250,000 kronor, samt

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en skyndsamt utredning angående verksamma åtgärder till arbetslöshetens bekämpande genom framskapandet av cirka 2,000 nya småbruk per år under en tid av fem år i enlighet med av motionärerna skisserad plan och framläggandet för 1935 års riksdag av det resultat till vilket utredningen kommit.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för dessa framställningar, hänvisas till motionerna.

Frågan om anskaffande av jord åt mindre bemedlade och obemedlade personer har vid upprepade tillfällen varit föremål för uppmärksamhet från statsmakternas sida. I anledning av ett flertal skilda motioner i ämnet anhöll 1928 års riksdag (R. skr. nr 232) om utredning och förslag rörande beredande av ökade möjligheter för lantarbetare, hemmansägare-, arrendators- och småbrukaresöner samt andra mindre bemedlade och obemedlade personer att erhålla egna jordbruk. Den begärda utredningen verkställdes av egnahemsstyrelsen, som den 5 december 1928 avgav ett förslag avseende anskaffande av s. k. lantarbetarsmåbruk. Förslaget föranledde icke någon framställning till riksdagen, utan beslöt Kungl. Maj:t, att frågan ånyo skulle överlämnas till egnahemsstyrelsen. Den 2 oktober 1929 framlade egnahemsstyrelsen ett nytt förslag i ämnet, men icke heller detta föranledde någon framställning till riksdagen. 1930 års riksdag anhöll därefter i anledning av vid riksdagen väckta motioner (R. skr. nr 276), att Kungl. Maj:t ville verkställa fortsatt utredning rörande ökade möjligheter för lantarbetare, skogsarbetare, hemmansägare-, arrendators- och småbrukaresöner samt andra mindre bemedlade härför lämpliga personer att erhålla egna jordbruk. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 4 december 1930 uppdrogs åt den s. k. sociala jordutredningen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Den 5 december 1932 avlämnade sociala jordutredningen betänkande med förslag till åtgärder för beredande av ökade möjligheter för mindre bemedlade personer att erhålla egna jordbruk (stat. off. utr. 1932: 33). På grundval av detta betänkande framlade Kungl. Maj:t för 1933 års riksdag i proposition nr 181 förslag angående inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond, från vilken lån finge utlämnas i ändamål att giva skogsarbetare eller därmed likställd arbetare tillfälle att förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet. Propositionen bifölls av riksdagen. Bestämmelser rörande lån från fonden hava meddelats i kungörelsen den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet.

I skrivelse den 7 mars 1933 har sociala jordutredningen framlagt resultatet av en av utredningen verkställd undersökning, huruvida det vore möjligt och lämpligt dels ur ekonomiska synpunkter och dels ur synpunkten av arbetslöshetens bekämpande att stycka ett antal större kronoegendomar ävensom härför lämpade enskilda egendomar, vilka i så fall skulle inköpas, till mindre jordbruk för utarrendering i avvaktan på lämplig tidpunkt för försäljning.

I anledning av åtskilliga vid 1933 års riksdag väckta motioner om utredning eller omedelbara åtgärder i syfte att till arbetslöshetens motverkande bereda ökade arbetstillfällen vid jordbruket, anförde det särskilda utskott, som vid riksdagen behandlade frågor rörande arbetslöshetens bekämpande och till vilket nyssberörda motioner hänskötos, i sitt utlåtande nr 17 bland annat följande.

Sociala jordutredningens förslag syntes innebära ett beaktansvärt försök att åstadkomma ökade, för framtiden bestående försörjningsmöjligheter på landsbygden. I en tid av omfattande och långvarig arbetslöshet måste det givetvis vara av stor social betydelse att på sätt som ifrågasatts produktionsenheter av bestående värde tillskapades. Dessutom utgjorde den föreslagna jordstyckningen ett verksamt medel att mera omedelbart minska den rådande arbetslösheten. Ett icke ringa antal arbetslösa skulle kunna beredas sysselsättning vid småbrukens bebyggande, vägars iordningställande, täckdikning och dylikt. För åtskilliga industrier skulle planens genomförande komma att medföra ökade leveranser och möjligheter att hålla driften i gång. Att, såsom i motionen II: 491 förutsatts, besluta om genomförande av planen i dess helhet, syntes emellertid, då erfarenhet på området ännu saknades, icke tillrädligt. Däremot vore det lämpligt, att en försöksverksamhet, avseende styckning av allenast vissa kronoegendomar, igångsattes.

Riksdagen medgav (R. skr. nr 356) på förslag av utskottet, att för nyssnämnda försöksverksamhet finge av den i statens domäners fond ingående fonden för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark (markinköpsfonden) tagas i anspråk ett belopp av högst 700,000 kronor till hus- och vägbyggnads- samt täckdiknings- m. fl. arbeten å de under försökstiden styckade lotterna. I skrivelse den 30 juni 1933 har Kungl. Maj:t anbefallt domänstyrelsen att skyndsamt genomföra ifrågavarande verksamhet.

Den 20 oktober 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att, efter samråd med chefen för socialdepartementet, tillkalla tre utredningsmän att verkställa utredning och avgiva förslag rörande frågan om jord åt arbetslösa.

Jämlikt detta bemyndigande tillkallades den 21 i nämnda månad såsom utredningsmän ledamöterna av riksdagens andra kammare riksgäldsfullmäktigen G. H. Andersson, ombudsmannen Olof Andersson och jordbrukskonsulenten J. Hagman.

Med skrivelse den 13 februari 1934 hava utredningsmännen avlämnat utredning och förslag i ämnet. Utredningsmännens betänkande har såsom bilaga fogats till statsrådsprotokollet.

Efter remiss hava utlåtanden över förslaget avgivits av åtskilliga myndigheter och korporationer.

Utredningsmännen hava anvisat beredande av tillgång till lämpliga arrendebbruk såsom den bästa utvägen i förevarande avseende. Härigenom skulle, ansåge utredningsmännen, de ekonomiska risker, som det allmänna finge ikläda sig vid jordbruksnybildningen, begränsas, och de jordsökande bliva i tillfälle att pröva sina förutsättningar för jordbrukarkallet utan att behöva binda sig vid hemmet för en lång och oviss framtid. Med hänsyn till att den nuvarande statsunderstödda egnahemslåneverksamhetens organisation icke medgäve någon form för det allmännas medverkan till skapande av nya arrendebbruk, hava utredningsmännen emellertid, under

framhållande av den föreslagna verksamhetens försöksnatur, förordad en anordning för beredande av jordbruk åt arbetslösa, formellt byggd på självägandepincipen med staten som förlagsgivare. Förutom denna försökslinje hava utredningsmännen emellertid jämväl föreslagit uppstyckning av kronans jordbruksdomäner i mindre brukningsdelar och dessas utarrendering. Utredningsmännen hava härvidlag förutsatt ett fortgående på den väg, som beträddes genom förutberörda 1933 års riksdagsbeslut.

I samband med att utredningsmännens förslag och de däröver avgivna yttrandena varit föremål för övervägande inom *jordbruksdepartementet* har inom departementet utarbetats en *promemoria* med utkast till lösning av det föreliggande spörsmålet avseende utarrendering i lämplig utsträckning av kronojordbruk.

Över promemorian hava efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, domänstyrelsen och egnahemsstyrelsen.

I en till jordbruksdepartementet den 29 mars 1934 inkommen skrivelse hava *svenska kvinnors vänsterförbund* och *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* erbjudit kronan ett jordområde om cirka 100 tunnland åker och hage, under villkor att området styckades i för jordbruksändamål lämpligt stora lotter att under åborätt, som ej kunde lösas, upplåtas åt för detta ändamål lämpliga i jordbruksarbete kunniga arbetslösa eller i övrigt medellösa personer, vilka i sin tur lämnade plats åt andra arbetslösa.

Enligt vid skrivelsen fogad av distriktslantmätare upprättad beskrivning över området är detta avsett att upplåtas från Fogelstad med underlydande fastigheter i Julita socken, Södermanlands län. Området är, enligt vad vidare i beskrivningen uppgivits, beläget omkring en kilometer nordväst om Fogelstad gård å den s. k. Julitaslätten utmed allmän väg och innehåller omkring 45,9 hektar åker, som utgöres av prima lerjord, och 4,9 hektar hagmark, bevuxen huvudsakligen med gran och tall. Området uppgives lämpa sig för bebyggelse till egnahem och styckning i fem egnahemslotter.

I samband med erbjudandet hava nämnda kvinnoförbund i särskild skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet anhållit, att förbunden måtte bliva representerade i den nämnd eller styrelse, som finge i uppdrag att utarbeta och fullfölja plan om upprättande och utlämnande av småbrukens ifråga.

Innebörden av
Kungl. Maj:ts
förslag.

Propositionen, som närmast bygger på den förenämnda inom jordbruksdepartementet utarbetade promemorian, avser att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning genom upplåtelse på arrende till obemedlade och mindre bemedlade personer av genom statens försorg i ordningställda lägenheter å kronan tillhörig jord med rätt för arrendator att inlösa till honom upplåten lägenhet (arrendeegnahem), i samband varmed till arrendatorn skall kunna för bland annat anskaffan-

de av nödiga jordbruksinventarier utlämnas lån av statsmedel (arrendelån), allt enligt i ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse om arrendeegnahm. I anslutning härtill innefattar förslaget tillika inrättande dels av en fond, benämnd arrendeegnahmefonden, i vilken skola ingå de för upplåtelse av här ifrågakvarande slag avsedda fastigheter, dels ock en fond, benämnd arrendelånefonden, från vilken de ovanberörda lånen skola utlämnas. Berörda författningsförslag finnes såsom *bilaga* fogat vid detta utlåtande.

Till närmare klarläggande av förslagens innebörd och departementschefens synpunkter med avseende å det framlagda förslaget torde här böra återgivas vad departementschefen för egen del anfört till statsrådsprotokollet. *Departementschefen* har sålunda yttrat följande:

»Såsom framgår av vad inledningsvis anförts har frågan om beredande av jord åt obemedlade och mindre bemedlade vid upprepade tillfällen varit föremål för statsmakternas överbäganden. De önskemål, som i förevarande hänseende göra sig gällande, framstå särskilt behjärtansvärda under rådande arbetslöshet. Otivelaktigt torde det vara ett samhälleligt intresse av betydelse, att de möjligheter att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning, som en lämpligt ordnad jordupplåtelse innebär, bliva tillvaratagna. Uppmärksamheten har tidigare främst varit riktad på att lösa jordfrågan för lantarbetare och med dem likställda personer från den arbetande jordbruksbefolkningens egna led såsom söner till hemmansägare, småbrukare och arrendatorer. Många av dessa äga goda personliga förutsättningar för att kunna sköta ett jordbruk men sakna på grund av otillräckliga egna medel och svårigheten att av sina knappa inkomster kunna hopspara ett kapital praktiskt taget möjligheter att skaffa sig ett eget hem. Vad särskilt lantarbetarkåren beträffar torde inom denna ganska talrika samhällsgrupp flertalet få stanna i lantarbetarens anspråkslösa ställning generation efter generation utan möjlighet eller ens utsikt att bliva självständiga jordbrukare. Det synes angeläget, att åtgärder vidtagas, ägnade att för berörda kategorier av i lantbruket arbetande personer skapa tillfälle att förvärva egna jordbruk. Men även åt andra obemedlade eller mindre bemedlade, nyssnämnda kategorier närstående, jordsökande böra beredas möjligheter till jordförvärv. Såsom utredningsmännen i sitt betänkande framhållit torde jordbruk för ifrågakvarande ändamål lämpligast kunna anskaffas genom delning av större egendomar. Genom åtgärder i denna riktning skapas också nya tillfällen till arbete och försörjning ej blott vid själva jordbruket utan även i samband med bebyggandet av de nya jordbruksegendomarna. Jag erinrar i detta sammanhang, att riksdagen förra året genom sitt omförmälda beslut att ställa 700,000 kronor ur markinköpsfonden till förfogande för bebyggande av uppstyckade kronoegendomar redan i viss mån givit sin anslutning till vidtagande av åtgärder i förevarande syfte. Under

åberopande av det anförda förordar jag nu, att staten lämnar sin medverkan till ytterligare åtgärder i angivna hänseenden.

Vid övervägande av den form, berörda åtgärder lämpligen borde iklädas, har jag stannat för en anordning i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i den utremitterade promemorian i ämnet eller således upplåtelse på arrende av kronojord med rätt för arrendatorn att sedermera från kronan förvärva arrendelotten med äganderätt. Arrendesystemet har visat sig vara ett tjänligt medel att bereda obemedlade tillfälle att arbeta sig upp till jordägare. Det lämnar jordsökanden tillfälle att pröva sina krafter såsom självständig jordbrukare utan att samtidigt tvinga honom att påtaga sig en alltför tyngande skuldbörda. För det allmänna bliva vidare de ekonomiska riskerna mindre vid användande av arrendeformen än vid omedelbar upplåtelse med äganderätt. Utredningsmännen hava även, såsom förut anförts, principiellt ansett, att förstnämnda form av upplåtelse vore att föredraga.

Anledningen till att utredningsmännen detta oaktat icke i främsta rummet föreslagit en anordning enligt arrendepincipen har närmast varit den, att det enligt utredningsmännens mening för närvarande icke finnes något lämpligt organ, varigenom det allmänna kunde medverka till skapande och upplåtande av arrendejordbruk i ifrågavarande syfte. Härutinnan delar jag utredningsmännens uppfattning. Intet av de två statliga förvaltningsorgan, som närmast kunna komma i fråga för att övertaga den föreslagna verksamheten, nämligen domänstyrelsen och egnahemsstyrelsen, synes böra anlitas. Till denna ståndpunkt hava jämväl styrelserna själva anslutit sig. Domänstyrelsens uppgifter äro av annan art än dem, som här avses, och vad egnahemsstyrelsen beträffar synes det ej lämpligt, att densamma vid sidan av sitt egentliga arbete åläggas en verksamhet, som, ehuru i viss mån likartad med egnahemsrörelsen, likväl måste i väsentliga hänseenden avvika från denna. Jag förordar sålunda, att ett särskilt organ inrättas för handhavande av förevarande verksamhet. Detta organ, förslagsvis benämnt statens jordnämnd, torde böra tillsättas av Kungl. Maj:t och i sig innesluta personer med sakkunskap på egnahemsrörelsens område samt beträffande arrendeförhållanden och jordbruket i allmänhet. Ledamöternas antal torde böra uppgå till tre. Vid organisationens uppbyggande torde följande böra iakttagas. Arbetet inom nämnden bör ordnas i så enkla former som möjligt. För beredande av på nämndens avgörande ankommande ärenden och för att sköta de löpande göromålen torde böra hos nämnden anställas någon dugande och driftigt sakkunnig person. I mån av behov bör nämnden även äga anställa i övrigt erforderlig personal samt anlita experter för behandlingen av förekommande tekniska frågor. Nämnden bör i ändamålsenlig omfattning bedriva verksamheten under samverkan med organen för den allmänna egnahemsverksamheten.

Såsom tidigare anförts torde arrendeupplåtelserna böra ske från kro-

nojord. För anskaffande av erforderliga fastigheter synas i första hand böra uppstyckas i kronans ägo redan befintliga domäner. Enligt vad som uppgivits torde genom sådan styckning möjligen kunna tillskapas ett hundratal nya jordbruk. Då verksamheten synes böra bedrivas försöksvis, till dess erfarenhet vunnits om dess verkningar och utvecklingsmöjligheter, torde nämnda antal under nästkommande budgetår vara tillräckligt. Skulle det visa sig, att erforderligt antal jordbruk icke lämpligen kan utvinnas på detta sätt, torde för ändamålet i viss mindre utsträckning få inköpas jord i enskild ägo. Vilka kronoegendomar, som böra tagas i anspråk för verksamheten, torde efter förslag av domänstyrelsen få bestämmas av Kungl. Maj:t. Likaledes bör det ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om inköp av enskilda egendomar. Förslag därom bör avgivas av nämnden. De egendomar, som sålunda komma att stå till förfogande, böra förvaltas av nämnden samt genom dess försorg exploateras för ändamålet. Nämnden har alltså att, i den mån så erfordras, föranstalta om egendomarnas styckning samt om de särskilda styckningslotternas bebyggande och iordningställande till lämpliga arrendelägenheter. Under tiden till dess upplåtelse, varom här är fråga, sker, bör nämnden sörja för egendomarnas ändamålsenliga brukande antingen i nämndens egen regi eller på annat lämpligt sätt. Lägenheter, som här avses, torde böra benämnas arrendeegnahem.

Då genom ifrågavarande verksamhet avses att obemedlade jordsökande skola kunna erhålla jordbruk, torde det bliva nödvändigt, att staten lämna den jordsökande hjälp för anskaffande av de för den arrenderade lägenhetens utnyttjande nödvändiga levande och döda inventarierna ävensom till de första driftskostnaderna. Denna hjälp torde lämpligast böra lämnas i form av lån på fördelaktiga villkor, förslagsvis benämnda arrendelån, vilka beviljas i samband med arrendeupplåtelsen. Något kontant belopp utan återbetalningsskyldighet torde, såsom i ett flertal yttranden uttalats, däremot icke böra tilldelas arrendatorn. En dylik gåva skulle säkerligen locka åtskilliga mindre lämpliga personer att söka erhålla arrende av ifrågavarande slag. I vart fall verkar den nedsättande på arrendatorns känsla för självansvar. Den ifrågasatta lånerörelsen bör handhavas av nämnden.

Jag övergår härefter till frågan om vilka fordringar, som böra uppställas med avseende å de personer, som skola kunna erhålla arrendeegnahem och arrendelån. För att hjälpen skall nå dem, som mest äro i behov därav, torde företrädesvis medellösa personer böra ifrågakomma. Även jordsökande, som ej kan hänföras till berörda kategori, torde dock kunna godtagas, därvid en förutsättning likväl bör vara, att sökanden icke innehar egna tillgångar i sådan omfattning, att han medelst egnahemslån kan förvärva eget jordbruk av den storlek, varom här är fråga. Jag erinrar, att motsvarande regel är fastslagen i fråga om arbetarsnåbrukslån. För att en jordsökande skall hava några utsikter att lyckas med ett arrende-

företag fordras, att han genom sin föregående verksamhet förskaffat sig erfarenhet i jordbruksskötsel. Till arrendator bör därför endast antagas den, som kan anses besitta sådan erfarenhet. Jordsökande behöver däremot icke nödvändigtvis vara sysselsatt i jordbruket, då fråga uppkommer om hans antagande till arrendator. Med hänsyn till att arbetslösa inom industrien, vilka förut arbetat i jordbruket, icke böra vara uteslutna från möjlighet att återgå till detta, böra även sådana personer kunna erhålla arrende och lån, under förutsättning att de i övrigt äro därtill lämpliga. Vidare torde böra stadgas, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller beträffande kvalifikationerna för erhållande av egnahemslån och arbetarsmåbrukslån, att vederbörande är svensk medborgare, minst 21 år gammal, känd för sparsamhet, nykterhet och hederlig vandel samt att han eljest kan anses lämplig att erhålla ett arrendeegnahem. Det är angeläget, att särskild omsorg nedlägges på prövningen av de jordsökandes kvalifikationer i olika hänseenden. Denna prövning, som givetvis blir svår och av grannlaga natur, blir en av den föreslagna nämndens mest betydelsefulla uppgifter. En god hjälp i sitt arbete torde nämnden emellertid kunna erhålla genom samråd med statens egnahemsorgan och med kommunala myndigheter.

Beträffande arrendelägenheternas storlek delar jag den uppfattning, som kommit till uttryck i utredningsmännens betänkande i detta hänseende. Lägenheterna böra sålunda vara av den storlek, att innehavaren jämte hans familj därav kunna erhålla sin huvudsakliga bärgning. Å andra sidan bör lägenhet emellertid icke vara större än att arrendatorn kan bruka densamma utan nämnvärt anlåtande av lejd arbetskraft. Utredningsmännen hava föreslagit, att arrendelotterna, där det med hänsyn till styckningsfastigheternas struktur är möjligt, utläggas med en åkerareal av 8—12 hektar. Häremot torde intet vara att erinra. Då det är önskvärt, att arrendatorn så snart som möjligt kan erhålla sin bärgning å lägenheten, bör densamma vid tillträdet vara i sådant skick, att den av arrendatorn kan brukas, utan att han behöver vidtaga några mera omfattande anläggningsarbeten. Lägenheten bör således vara bebyggd med hus av erforderlig storlek och omfattning. Därjämte bör den vara försedd med övriga anläggningar, som befinnas nödiga för jordbrukets bedrivande, såsom vägar, brunnar, diken, stängsel o. s. v. Behovet och omfattningen av dylika anläggningar bör nämnden avgöra med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall. Jag förutsätter emellertid, att härvid den allra största sparsamhet iakttages, så att endast sådana byggnader och anläggningar, som äro oundgängligen nödvändiga för jordbruksdriften, komma till utförande. Bebyggelse och iordningställande i övrigt av lägenhet torde i regel icke behöva draga en kostnad överstigande 9,000 kronor.

Vidkommande de villkor, under vilka ifrågavarande lägenheter böra upplåtas, torde följande böra iakttagas. Eftersom lägenheten vid tillträ-

det skall befinnas i fullt brukbart skick, bör arrendatorn redan första året vara i stånd att erlægga arrendeavgift. Någon tids frihet från avgiftsskyldighet torde därför icke böra medgivas. De arrendatorer, varom här är fråga, torde emellertid i regel icke förut hava självständigt skött ett jordbruk. På grund härav torde arrendeavgiften icke av nämnden nödvändigtvis böra bestämmas till den högsta möjliga, som skulle kunna erhållas för lägenheten, om den på vanligt sätt utbjödes på arrende. Såsom allmän regel torde kunna stadgas, att avgiften icke får sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till den avkastning, som kan utvinnas av lägenheten, därvid jag utgår från, att ett dylikt stadgande inrymmer befogenhet för nämnden att taga nödig hänsyn jämväl till arrendatorns personliga förutsättningar för jordbruksdrift. Arrendetiden torde i regel böra bestämmas till fem år. Arrendatorn och hans närmaste anhöriga, maka och barn ävensom mäg, böra vid lägenhetens förnyade utarrendering erhålla optionsrätt till arrendet. Att dylik rätt, i likhet med vad som gäller beträffande arrendatorer å kronodomäner, även tillerkännas nu ifrågavarande arrendatorer torde vara ändamålsenligt med hänsyn till syftet med upplåtelsen. Såsom förutsättning för optionsrätt bör dock gälla, att arrendatorn innehaft arrendet fem år och att han väl brukat lägenheten. Samma fordringar uppställas beträffande vanliga kronoarrenden. Vidare bör emellertid gälla, att optionsrätt till arrende enligt nu förevarande grunder endast tillkommer arrendatorn för den händelse, att lägenheten alltjämt skall utarrenderas i den ordning, som nu är i fråga. Detta förbehåll bör göras bland annat med hänsyn till att, såsom i den förutberörda promemorian angivits, fråga framdeles kan uppstå om lägenhetens överlämnande till domänstyrelsens förvaltning, därvid utarrendering kan anses böra äga rum enligt de grunder, som i allmänhet stadgas om kronoegendomar. I övrigt torde ifrågavarande arrendeupplåtelse, därest icke särskilda skäl till annat föranleda, böra ske i enlighet med bestämmelserna i allmänna arrendelagen. De ytterligare upplåtelsevillkor, som kunna finnas erforderliga, torde nämnden äga att bestämma. Utredningsmännen hava i sitt betänkande ifrågasatt, att de grunder, som av 1932 års kronojordsutredning föreslagits för utarrendering av kronans jordbruksegendomar under domänstyrelsens förvaltning, vilka grunder i huvudsak upptagits i den till årets riksdag i ämnet avlåtna propositionen (nr 174), även borde vinna tillämpning å förevarande arrendeupplåtelse. Detta torde emellertid vara mindre lämpligt. De arrendevillkor, som föreslagits beträffande utarrendering av nyssnämnda egendomar, torde nämligen i allmänhet vara för betungande för nu ifrågavarande arrendatorer, vilka merendels helt sakna egna tillgångar. Därest lägenhet av förevarande slag i framtiden skulle finnas böra överföras till domänstyrelsens förvaltning, bör givetvis hänsyn tagas till önskvärdheten av att den å lägenheten sittande arrendatorn beredes möjlighet att kvarstanna i denna egenskap och, då för-

utsättningar därför föreligga, erhålla optionsrätt enligt för kronans utarrenderade jordbruksegendomar gällande grunder.

Såsom förut berörts bör arrendatorn medgivnas rätt att inlösa den arrenderade lägenheten. Ett dylikt medgivande överensstämmer med arrendeupplåtelsens syfte att bereda arrendatorn möjlighet att bli självständig jordbrukare. Medvetandet om att han äger rätt att förvärva den av honom brukade jorden torde bidra att hos arrendatorn vidmakthålla intresset för arbetet med jordbruket och egga honom att spara och lägga av för att bli i tillfälle att begagna sin rätt. Såsom villkor för att arrendatorn skall äga utöva inlösningsrätten torde emellertid i regel böra fordras, att han innehaft arrendet under någon längre tid, så att man kan bedöma hans möjligheter att kunna genomföra köpet och reda sig i framtiden. Den tid, som i detta hänseende bör krävas, synes böra bestämmas till fem år eller samma tid, som fordras för vinnande av optionsrätt till arrendet. En förutsättning för lösningsrätt bör tillika vara, att arrendatorn under arrendetiden ådagalagt duglighet och skötsamhet. Det bör ankomma på nämnden att avgöra, huruvida arrendatorn skall anses berättigad att inlösa lägenheten eller icke. Om omständigheterna därtill föranleda, bör nämnden kunna medgiva arrendatorn att inlösa lägenheten, även om han innehaft arrendet kortare tid än fem år. Köpeskillingen torde av nämnden böra bestämmas med hänsyn till lägenhetens värde vid tiden för köpet. Jag förutsätter, att härvid tillses, att arrendatorn icke nödgas betala för förbättringar å lägenheten, som han under arrendetiden utfört och för vilka han icke i särskild ordning erhåller ersättning vid frånträdet av arrendet. Det bör tillkomma nämnden att utfärda köpekontrakt angående försäljningen. Beträffande köpeskillingens erläggande synas skäligen i huvudsak böra tillämpas samma bestämmelser, som de, vilka gälla vid försäljning av jordbrukslägenhet för egnehemsändamål enligt förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. med däri vidtagna ändringar.

Jag har härmed i huvudsak angivit de villkor, som torde böra stadgas med avseende å arrendeupplåtelse och beträffande inlösen av lägenhet. Vad angår arrendelånen torde följande böra gälla. I fråga om lånebeloppets storlek bör iakttagas, å ena sidan att större belopp icke beviljas än som oundgängligen kräves i varje särskilt fall, och å andra sidan att beloppet är tillräckligt för anskaffande av de inventarier, som erfordras för ett effektivt utnyttjande av lägenheten samt för täckande av nödiga utgifter för igångsättandet av driften å densamma. Beloppet bör av nämnden utbetalas i mån av behov. Såsom en övre gräns för lånebeloppet torde böra fastställas 4,000 kronor. Jag erinrar, att detta belopp motsvarar sammanlagda beloppen av inventarielånet och kontantbidraget enligt utredningsmännens förslag.

I enlighet med vad utredningsmännen föreslagit torde arrendelånet böra vara räntefritt. Tillika bör, jämväl i överensstämmelse med vad utred-

ningsmännen föreslagit, lånet under första året, innan arrendatorn ännu kommit fullt i gång med företaget, vara amorteringsfritt. Det torde vara lämpligt, att den amorteringsfria tiden med nämndens medgivande kan utsträckas ytterligare ett år. Längre tids amorteringsfrihet synes icke böra medgivas med hänsyn till den arrendatorn tillförsäkrade rätten att efter fem års arrende inlösa lägenheten eller, vid förnyad utarrendering, fortsätta med arrendet. Nämda bestämmelse om ett femårigt innehav av arrendet för lösnings- eller optionsrätt har nämligen i viss mån upptagits för att bereda nämnden tillfälle att pröva arrendatorns lämplighet för företaget och möjlighet att kunna genomföra ett köp av den arrenderade lägenheten. Arrendatorn bör därför under åtminstone tre av dessa fem år hava visat förmåga att gälda amorteringarna å arrendelånet. Å till betalning förfallett oguldet lånebelopp bör från förfalldagen gäldas ränta efter fem procent om året.

Det årliga amorteringsbeloppet torde lämpligen kunna bestämmas lika för hela amorteringstiden. Denna åter bör sättas så lång, att arrendatorn icke betungas med större amorteringar än han och jordbruket mäktat bära. I detta hänseende synes en tid av sexton år i allmänhet vara tillräcklig. För den händelse det på grund av särskilda omständigheter skulle visa sig omöjligt för arrendator att erlægga föreskriven amortering, torde det böra tillkomma Kungl. Maj:t att giva anstånd därmed.

Liksom beträffande egnahemslån torde inträffandet av vissa omständigheter böra föranleda rätt för nämnden att uppsäga oguldet lånebelopp till omedelbar återbetalning. Uppsägningsrätt torde böra vara för handen, under följande förutsättningar, nämligen därest det befinnes, att arrendatorn lämnat bedrägliga uppgifter av beskaffenhet att hava föranlett lånets utlämnande, om arrendatorn uppenbarligen missbrukar lånebeloppet, om arrendatorn visar försumlighet i att erlægga föreskriven kapitalavbetalning eller stadgade försäkringsavgifter, om arrendatorn avhänder sig erforderliga jordbruksinventarier eller frånträder arrendet eller, därest arrendatorn förvärvat lägenheten med äganderätt, försäljer densamma eller om eljest sådana förhållanden inträffat, att han med hänsyn till förutsättningarna för lånets meddelande uppenbarligen icke längre bör åtnjuta lånet. Därest, i samband med frånträdande av arrendet eller överlåtelse av med äganderätt förvärvad lägenhet, för jordbruket erforderliga inventarier överlätas å den nya arrendatorn eller ägaren, torde emellertid nämnden böra kunna medgiva denne att övertaga betalningsansvaret för oguldet lånebelopp på oförändrade villkor. Jag förutsätter härvid, att ett sådant medgivande ej lämnas, med mindre den nye arrendatorn med hänsyn till ekonomiska och övriga förhållanden skulle kunna enligt förut angivna regler erhålla ett arrendeegnahm.

Att kräva att fullgod säkerhet alltid skall ställas för arrendelån låter sig uppenbarligen icke göra. Till ställande av dylik säkerhet sakna ifrågakommande arrendatorer i allmänhet möjligheter. Den enda säkerhet,

arrendator torde vara istånd att erbjuda, är in-teckning i jordbruksinventarierna. Sådan säkerhet synes han i regel böra lämna. Ställandet av denna säkerhet medför vissa olägenheter. En dylik är, att staten för den händelse, att inventarierna skulle utmätas för annans fordran hos arrendatorn, blir nödsakad att för bevakande av sin rätt på grund av in-teckningen försätta arrendatorn i konkurs. Då enahanda åtgärd emellertid, även om inventariein-teckning ej lämnats, måste i händelse av dylik ut-mätning tillgripas till hindrande av att utmätningssökanden förvärvar förmånsrätt i inventarierna, synes berörda olägenhet ej få tillmätas större betydelse. Att märka är också, att den omständigheten, att en arrendator försatts i konkurs, icke behöver föranleda, att han skiljes från arren-det. En annan följd av att arrendatorn såsom säkerhet avfordras inven-tariein-teckning är, att svårigheter kunna uppstå för honom att skaffa sig kredit på annat håll. Med hänsyn till att dels arrendatorn avses skola genom statens försorg beredas allt det rörelsekapital, varav han skäligen kan vara i behov, dels det torde vara av vikt för honom att i så ringa mån som möjligt grunda sin verksamhet på skuld, torde likväl föreva-rande omständighet knappast tala mot att inventariein-teckning anlitas såsom säkerhet. Är arrendator i stånd att ställa borgen för arrendelånet, bör sådan säkerhet avfordras honom. Frågan om säkerhet får ankomma på nämndens prövning och av denna avgöras med hänsyn till omständig-heterna i det särskilda fallet.

Sedan arrendatorn övertagit arrendet, bör han icke helt lämnas åt sig själv att på egen hand sköta lägenheten. Nämnden bör så långt i dess förmåga står med uppmärksamhet följa handhavandet av arrendet. Möj-ligen kan bliva erforderligt, att för sådant ändamål ortsombud utses. Ar-rendatorerna böra genom nämndens försorg erhålla de råd och anvisnin-gar, som kunna finnas nödiga för företagets lyckliga genomförande.

Tidigare har berörts möjligheten av att efter lägenheternas utarren-dering överlämna desamma till domänstyrelsen för att av denna förval-tas på samma sätt som sker med övriga utarrenderade kronoegendomar. Såsom av det anförda framgår anser jag, i likhet med domänstyrelsen och egnahemsstyrelsen, att dylikt överlämnande i varje fall icke omedel-bart efter utarrenderingen bör ifrågakomma. Huruvida det senare må äga rum torde, sedan erfarenhet under någon tid vunnits angående verk-samheten, få upptagas till förnyat övervägande.

Beträffande ordningen för erhållande av arrendeegnahem och därmed förenat lån bör gälla, att den, som önskar erhålla sådan lägenhet och lån, har att därom göra ansökan hos nämnden. Denna prövar därefter ansök-ningen och anvisar, därest densamma bifalles, sökanden en lämplig lägen-het samt utbetalar lånet i enlighet med de föreskrifter, som bestämts i detta hänseende vid lånets beviljande.

I anslutning till vad nu anförts har jag låtit inom jordbruksdepartemen-tet utarbета förslag till kungörelse om arrendeegnahem, innefattande de

huvudsakliga bestämmelserna i ämnet. Förslaget torde få såsom bilaga fogas till statsrådsprotokollet. Närmare bestämmelser angående den föreslagna nämndens sammansättning och verksamhet samt erforderliga tillämpningsföreskrifter torde få upptagas i en särskild författning. Frågan härom torde sedermera få underställas Kungl. Maj:t.

För den av mig förordade verksamhetens bedrivande torde, såsom förut nämnts, kunna tillskapas ett hundratal nya lägenheter genom styckning av kronoegendomar. Kostnaderna för dessa lägenheters iordningställande torde kunna uppskattas till 900,000 kronor. För inköp av enskild jord, lämplig för styckning, synes för närvarande böra beräknas ett belopp av 300,000 kronor. Beträffande den budgettekniska utformningen av den föreslagna anordningen får jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, anföra följande.

För redovisning av de fastigheter, som skola användas för ifrågavarande verksamhet bör, på sätt statskontoret föreslagit, upprättas en särskild fond. Denna fond, vilken bör ingå bland statens produktiva fonder, synes lämpligen kunna benämnas arrendeegnehemsfonden. Ehuru skäl kunna anföras för att upptaga fonden bland de till statens affärsverksamhet hänförliga fonderna, finner jag mig dock såsom en provisorisk anordning böra förorda, att arrendeegnehemsfonden i enlighet med statskontorets förslag redovisas bland statens utlåningsfonder. Föremända båda belopp, tillhoppa 1,200,000 kronor, torde böra anvisas såsom kapitalökning å fonden. Detta kapitalökningsanslag, vilket bör erhålla reservationsanslags natur, synes böra anvisas att utgå av skattemedel. Sedan erfarenhet vunnits, i vilken utsträckning den ifrågavarande verksamheten kan komma att lämna överskott, bör tagas under övervägande, huruvida och i vad mån blivande ytterligare kapitalökningsanslag å fonden böra anvisas av lånemedel. I samband med att kronoegendomar överföras från domänfonden till den nyinrättade fonden bör den förra fondens värde nedskrivas med egendomarnas bokförda värde.

Jämväl för den ifrågasatta lånerörelsen bör en fond inrättas, vilken bör benämnas arrendelånefonden och redovisas bland statens utlåningsfonder. Såsom kapital för denna fond torde tills vidare ett belopp av 300,000 kronor vara tillräckligt, vilket belopp bör beviljas såsom reservationsanslag och utgå av skattemedel. Båda de till inrättande föreslagna fonderna böra förvaltas av statskontoret. Kostnaderna för nämndens verksamhet och övriga med organisationsarbetet förenade utgifter torde under nästkommande budgetår få bestridas från det till kapitalökning å arrendeegnehemsfonden anvisade anslaget.

Såsom inledningsvis nämnts har i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, beräknats ett belopp av 3 miljoner kronor till åtgärder för beredande av jord åt arbetslösa m. m. Vid bifall till vad jag nu förordat skulle detta belopp icke komma att tagas i anspråk. I stället skulle enligt mitt förslag under ut-

gifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder, anvisas skattemedelsanslag å sammanlagt 1,500,000 kronor. Beträffande täckandet av detta belopp, för vilket medel icke beräknats i riksstatsförslaget, vill jag erinra, att enligt vad som framgår av den förut i dag på förslag av chefen för socialdepartementet beslutade propositionen angående ungdomsarbetslösheten, Kungl. Maj:t till bekämpande av arbetslösheten och till åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten under femte huvudtiteln äskat sammanlagt 14.5 miljoner kronor i stället för det i riksstatsförslaget för ändamålet beräknade beloppet av 17 miljoner kronor.

Den verksamhet, som enligt Kungl. Maj:ts anbefallning påbörjats av domänstyrelsen med anlitan av det vid 1933 års riksdag ur markinköpsfonden anvisade beloppet 700,000 kronor, torde, i den mån så prövas skäligt, få efter Kungl. Maj:ts bestämmande övertagas och fullföljas av omförmälda nämnd i enlighet med de riktlinjer, som i det föregående uppdragits. Det torde böra åligga domänstyrelsen att hos Kungl. Maj:t anmäla, när överförande till nämnden av fastigheter, avsedda för nysberörda verksamhet, lämpligen — med hänsyn till bebyggelse och andra omständigheter — kan äga rum. Sådan del av förenämnda belopp, som ej åtgår för domänstyrelsens arbete, torde få av Kungl. Maj:t tilläggas arrendeegnahemsfonden.

Vad angår erbjudandet från svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund torde detta böra antagas. Den erbjudna egendomen synes lämplig att användas för den verksamhet, jag i det föregående tillstyrkt. Egendomen torde böra överlämnas till den föreslagna nämnden att av denna exploateras. Vid exploateringen och tillsättandet av arrendatorer å lägenheter, utvunna ur egendomen, torde nämnden böra samråda med någon representant för förbunden. Skulle vid tillämpningen av de vid erbjudandet fästade villkoren, såsom egnahemsstyrelsen befarat, uppstå svårigheter, vilka icke på annat sätt kunna övervinnas, torde hos förbunden böra utverkas nödiga ändringar i nämnda villkor.»

För de väckta *motionerna* redogör utskottet i samband med sitt yttrande här nedan över propositionen och motionerna.

Utskottet.

Frågan om att bereda mindre bemedlade och obemedlade personer tillfälle att genom jordbruk skaffa sig sin utkomst har såsom i ärendet erinrats vid flera tillfällen varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, och första steget till lösningen av denna fråga, som särskilt aktualiserats genom den stora arbetslösheten, togs dels genom 1933 års riksdags beslut om inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond dels ock genom samma riksdags beslut att ställa 700,000 kronor till förfogande ur den i statens domäners fond ingående markinköpsfonden för bebyggande av uppstyckade kronoegendomar. Den nu framlagda propositionen synes därför utskot-

tet närmast vara att betrakta som ett ytterligare led i strävandena i berörda avseende. Syftet med propositionen är nämligen enligt det därvid fogade författningsförslaget att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning, vilket syfte är avsett att vinnas genom upplåtelse på arrende till mindre bemedlade och obemedlade personer av genom statens försorg iordningställda lägenheter å kronan tillhörig jord med rätt för arrendatorn att inlösa till honom upplåten arrendelägenhet, i samband varmed till arrendatorn skall kunna utlämnas lån av statsmedel för anskaffning av bland annat nödiga jordbruksinventarier, allt i enlighet med i författningsförslaget närmare angivna grunder. Även om utskottet i likhet med vad i motionen I: 366 anförts kan hysa en viss tveksamhet beträffande en del av förslagets detaljer — vartill utskottet återkommer här nedan — anser sig utskottet dock på grund av det med propositionen avsedda syftet böra principiellt förorda detsamma. Härmed har utskottet ock angivit sin ställning i fråga om det i berörda motion alternativt framställda avslagsyrkandet.

För anskaffande av de avsedda arrendelägenheterna räknas i propositionen i första hand med uppstyckning av i kronans ägo redan befintliga domäner och, i den mån erforderligt antal jordbruk icke lämpligen kan utvinnas på detta sätt, genom förvärv i viss utsträckning av jord i enskild ägo. Utskottet har icke något att erinra mot en sådan plan. Emellertid vill utskottet i detta sammanhang framhålla följande. Uppstyckningen synes i propositionen närmast avse ifrågakommande egendomar i sin helhet. Ett sådant förfaringssätt synes utskottet lämpligt i fall, då byggnaderna å egendomen äro otillräckliga för sitt ändamål eller otidsenliga och i bristfälligt skick, så att nybyggnader i händelse av egendomens bibehållande i varje fall skulle krävas. Beträffande sådana egendomar åter, varå finnas goda byggnader avpassade efter egendomens behov, torde till undvikande av en värdeminskning av byggnaderna i förefintligt skick avstyckningsförfarande med större fördel böra komma till användning och huvudgården med lämpligt område bibehållas i kronans ägo. Å egendomar med vissa ägor i mera avskilda lägen torde en sådan åtgärd kunna bliva till gagn jämväl med avseende å den i kronans ägo kvarvarande delen.

I propositionen beräknas, att till att börja med åtgärder borde vidtagas för iordningsställande av ett hundratal lägenheter med en åkerareal av 8—12 hektar. Motionen II: 646 åter går ut på att ifrågavarande verksamhet borde inriktas på att redan under nästa budgetår tillskapa ett till 200 ökat antal arrendeegnar, i samband varmed motionären ifrågasätter en minskning av lägenheternas areal till 5—10 hektar. I anslutning härtill påyrkas i motionen en fördubbling av det av Kungl. Maj:t för ändamålet äskade anslaget. Utskottet kan för sin del icke förorda en mindre åkerareal för ifrågavarande lägenheter än Kungl. Maj:t föreslagit. I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att i den mån så lämpligen kan ske

vid lägenheternas utläggande hänsyn självfallet bör tagas till att lägenheternas behov av husbehovsskog bliver vederbörligen tillgodosett. Då den av Kungl. Maj:t föreslagna nya verksamheten, såsom departementschefen ock utgått ifrån, är att betrakta såsom ett försök, synes utskottet denna lämpligen icke böra givas större omfattning än som kräves för att vinna en viss erfarenhet på området. I vad mån en utvidgning av verksamheten sedermera bör ske, lärer enligt utskottets mening få bero på hur den mera begränsade verksamheten kommer att utfalla. Utskottet kan sålunda icke biträda motionen II:646. Vad nu anförts talar i ännu högre grad för avslag å det under punkt 2 i motionen II:26 framställda förslaget om igångsättande av skyndsamt utredning angående verkamma åtgärder för framskapande av 2,000 nya småbruk per år under en tid av fem år och om framläggande för 1935 års riksdag av förslag i ämnet.

Beträffande sättet för handhavande av ifrågavarande verksamhet har departementschefen, sedan han prövat denna uppgift icke lämpligen kunna anförtros åt vare sig domänstyrelsen eller statens egnahemsstyrelse, förordat inrättande av ett särskilt organ under benämning statens jordnämnd. För egen del ansluter sig utskottet till den mening, vartill departementschefen kommit. Nämnden skall handhava förvaltningen av sådan jord, som avses att upplåtas till arrendeegnahem och jämväl handlägga frågor rörande sådana upplåtelser och därmed sammanhängande ärenden. Nämnden skall alltså hava att föranstalta om egendomarnas styckning samt om de särskilda styckningslotternas bebyggande och iordningställande till lämpliga arrendelägenheter. Enligt det propositionen bifogade författningsförslaget skall nämndens verksamhet bedrivas under samverkan med organen för den statsunderstödda egnahemsverksamheten i den omfattning så finnes ändamålsenligt. I motion I:369 framhålles, att såväl urvalet bland jordsökande som jordanskaffningen vore av den betydelse för förevarande frågas lyckliga lösning, att urvalet och jordanskaffningen borde undergå prövning av minst två instanser, innan beslut slutligt fattades. I anslutning härtill föreslå motionärerna en förändring av 2 § i författningsförslaget, gående ut på att jordnämndens beslut beträffande ansökning om erhållande av jord och om inköp av jord i enskild ägo skall kunna fattas först efter förslag av hushållningssällskaps egnahemsnämnd, kommunal myndighet eller Riksföreningen jord åt arbetslösa. Visserligen skulle vad i motionen föreslagits i vissa fall kunna bereda jordnämnden någon lättnad vid prövningen av föreliggande frågor. Men å andra sidan måste man utgå från att jordnämndens verksamhet kommer att så ordnas, att nämnden blir i tillfälle att — framför allt oberoende av en enskild förening — förskaffa sig för frågornas rätta bedömande erforderlig information i olika avseenden. Utskottet kan sålunda icke biträda motionen.

Med avseende å de fordringar, som böra uppställas beträffande de personer, som skola kunna erhålla arrendeegnahem och arrendelån, utgår pro-

positionen från att härutinnan företrädesvis böra ifrågakomma obemedlade personer. Utskottet vill framhålla, att en sträng tillämpning efter ordalagen av denna bestämmelse kan komma att medföra vissa icke önskvärda konsekvenser vid prövningen av inkommande ansökningar. Utskottet vill därför understryka angelägenheten av att ifrågavarande prövning, som i vissa fall kan bliva av mycket grannliga natur, av jordnämnden göres med stor urskillning och med allt hänsynstagande till de i varje särskilt fall föreliggande omständigheterna. Utskottet finner sålunda, att exempelvis en eljest kvalificerad jordbruksarbetare icke bör av den anledningen att han ej är helt medellös komma i en sämre ställning än en fullständigt medellös person med godtagbara kvalifikationer. Utskottet är emellertid fullt ense med departementschefen därom att en förutsättning bör vara, att sökanden icke innehar tillgångar i sådan omfattning att han medelst egnahemslån kan förvärva eget jordbruk av den storlek, varom här är fråga. Utskottet anser sig böra i detta sammanhang tillika framhålla vikten av att kravet på att vederbörande verkligen äger förutsättningar för ett jordbruks skötsel upprätthålles.

Enligt förslaget skall arrendatorn äga rätt att efter fem år med äganderätt förvärva den arrenderade lägenheten. Propositionen innefattar tillika förslag om beredande av möjlighet för den jordsökande att av staten erhålla hjälp för anskaffande av de för den arrenderade lägenhetens utnyttjande nödvändiga levande och döda inventarierna ävensom till de första driftkostnaderna i form av lån intill ett belopp av 4,000 kronor. Sådant lån, som skall vara räntefritt, skall från och med andra året efter ingången av det kalenderår, under vilket lånet beviljats, återbetalas med en sextondel årligen. Utskottet har i betraktande av den föreslagna amorteringstidens längd — mot vilken i och för sig intet torde vara att erinra — icke kunnat undgå hysa vissa betänkligheter beträffande den för arrendator ifrågasatta rätten att redan efter fem år, då ännu endast en mindre del av inventarielånet återbetalts, med äganderätt tillösa sig lägenheten, särskilt som arrendatorn även i händelse av en opåräknad väsentlig förbättring i sin ekonomiska ställning på grund av arrendelånets räntefrihet knappast torde finna med någon fördel förenligt att påskynda lånets återbetalning. Även om utskottet, bland annat med hänsyn till att framställning om inlösen enligt propositionen i varje särskilt fall skall prövas av den föreslagna jordnämnden, icke anser sig böra föreslå någon direkt ändring i förevarande avseende, förutsätter utskottet dock, att förvärv med äganderätt som regel bör komma ifråga först sedan arrendelånet återbetalts.

I fråga om arrendeavgiften har departementschefen uttalat, att såsom allmän regel arrendeavgiften icke skall sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till den avkastning som under arrendetiden kan utvinnas av lägenheten. Därvid har departementschefen utgått från att ett dylikt stadgande skulle inrymma befogenhet för jordnämnden att taga nödig hänsyn

jämväl till arrendatorns personliga förutsättningar för jordbruksdrift. Vad departementschefen i sistnämnt avseende anfört synes utskottet ägnat ingiva vissa betänkligheter, då ett sådant förfaringsätt torde kunna i den praktiska tillämpningen leda till icke önskvärda förhållanden särskilt med tanke på intill varandra liggande arrendelägenheter med samma beräknade avkastningsvärde. Då emellertid utskottet anser sig kunna förutsätta, att statens jordnämnd vid handläggning av dessa frågor kommer att förfara med all den urskillning och grannlagenhet, som förhållandena härvidlag uppenbarligen kräva, har utskottet icke velat framställa något ändringsförslag.

Propositionen utgår från att krav på fullgod säkerhet för arrendelån icke kan uppställas och att, då den enda säkerhet, som arrendator torde kunna vara i stånd att erbjuda, är in-teckning i jordbruksinventarierna, sådan säkerhet i regel bör lämnas. I den mån arrendatorn är i stånd att ställa borgen för arrendet har sådan säkerhet ansetts böra avfordras honom. Motionen I:366 avser att till undvikande av de olägenheter, som syntes vara förenade med säkerhetens ordnande genom inventariein-teckning, denna fråga borde kunna enklare regleras i enlighet med bestämmelserna i allmänna arrendelagens 24 §. Detta lagrum har följande lydelse. »Har jordägaren lämnat arrendatorn kreatur eller redskap till fastighetens bruk, och är visst värde satt å vad sålunda lämnats, vare arrendatorn pliktig att under arrendetiden städse å fastigheten hålla sådana lösören, motsvarande för vartdera slaget i värde vad han mottagit. De lösören skola utan särskilt förbehåll tillhöra jordägaren, ändå att andra sättas i stället för dem, som blivit lämnade.» Med hänsyn till att det här kan bli va fråga om arrendelotts förvärvande med äganderätt före arrendelånets återbetalande lärer den i motionen antydda utvägen i förevarande avseende icke lämpligen kunna anlitas. Utskottet ansluter sig till vad propositionen härutinnan innehåller.

Kostnaderna för iordningställande av såsom i propositionen avses ett hundratal nya lägenheter hava beräknats till 900,000 kronor utgörande i genomsnitt för lägenhet 9,000 kronor. Enligt vad utskottet inhämtat lärer det vara möjligt att inom vissa delar av landet få de med iordningställandet erforderliga åtgärderna utförda för en kostnad per lägenhet av omkring det i propositionen beräknade beloppet, under det att man i andra trakter åter torde få räkna med en högre kostnad. Detta synes utskottet giva viss anledning att antaga, att kostnaderna per lägenhet i propositionen blivit väl lågt beräknade. Utskottet vill ifrågasätta om icke kostnaderna skulle kunna rätt avsevärt begränsas genom att byggnadernas utförande i de olika fallen överlämnades på entreprenad till någon välkänd och duglig lantbyggmästare i trakten.

I övrigt ger propositionen, i vad den rör upplåtelse enligt i författningsförslaget angivna grunder av arrendeegnahem, icke anledning till något särskilt yttrande från utskottets sida.

För finansiering av den ifrågavarande verksamheten föreslås i propositionen uppförande i riksstaten under utgifter för kapitalökning av två särskilda anslag å respektive 1,200,000 och 300,000 kronor, det förstnämnda beloppet såsom kapitalökning till arrendeegnehemsfonden och det senare såsom kapital till arrendelånefonden. I motionen I: 336 erinras om 1933 års riksdags beslut om medgivande för Kungl. Maj:t att av den i statens domäners fond ingående markinköpsfonden använda ett belopp av intill 700,000 kronor till hus-, vägbyggnads-, täckdiknings- m. fl. arbeten å uppstyckade kronoegendomar, och föreslås i anslutning härtill ianspråktagande av markinköpsfonden jämväl för beredande av de till kapitalökning för arrendeegnehemsfonden avsedda medlen. Utskottet anser övervägande skäl tala för att icke nu ytterligare taga i anspråk markinköpsfonden, som är avsedd för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, och kan därför icke tillstyrka motionen i förevarande del.

Motionerna I: 268 och II: 461 ävensom motionen II: 26 punkt 1 torde, i den mån de icke blivit besvarade genom utskottets tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag i angivna delar, icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

I propositionen har Kungl. Maj:t tillika underställt riksdagen ett erbjudande från svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund att till kronan med äganderätt överlåta ett jordområde om cirka 100 tunnland åker och hage från egendomen Fogelstad underlydande fastigheter i Julita socken av Södermanlands län under villkor att området styckades i för jordbruksändamål lämpligt stora lotter att under åborätt, som ej kunde lösas, upplåtas åt för detta ändamål lämpliga i jordbruksarbete kunniga arbetslösa eller i övrigt medellösa personer. Departementschefen har, då han förordat antagande av detta erbjudande, tillika uttalat, att den erbjudna egendomen syntes lämplig att användas för den i förevarande proposition föreslagna verksamheten och borde överlämnas till den föreslagna jordnämnden att av denna exploateras. För den händelse att vid tillämpningen av de vid erbjudandet fästade villkoren skulle uppstå svårigheter, vilka icke på annat sätt kunde övervinnas, ansåge departementschefen hos förbunden borde utverkas nödiga ändringar i nämnda villkor. I motionerna I: 370 och II: 647 erinras, att det i förevarande proposition framlagda förslaget till upplåtelse av arrendeegnehem ginge ut på att dessa skulle av brukaren efter viss tid få förvärfvas med äganderätt, samt framhålles, att erbjudandet ifråga gjorts under förbehåll att jorden komme att upplåtas med åborätt utan lösningsrätt för brukaren. I enlighet härmed föreslås motionärerna, att riksdagen måtte förklara att riksdagen icke har något att erinra mot det gjorda erbjudandet och att området ifråga må upplåtas med åborätt, som ej kan lösas. Tillika föreslås motionärerna att de båda ovanbemälda föreningarna måtte bli representerade i den styrelse eller nämnd, som kunde komma att få i uppdrag att utarbeta och fullfölja plan för upprät-

tande och utlämnande av småbruken ifråga. Med hänsyn till vad motionärerna anfört anser sig utskottet böra tillstyrka, att gåvan ifråga mottages för upplåtelse i enlighet med de vid erbjudandet fästade villkoren. Utskottet förutsätter tillika, att de båda bemälda föreningarnas särskilda intresse bliver vid planens närmare utförande på lämpligt sätt tillgodosett.

De i punkterna 1—3 av motionen I: 371 upptagna frågorna voro såsom motionären ock erinrat föremål för behandling vid 1926 års riksdag, då åborättslagen i sitt nuvarande skick antogs. Ett av motionären då framställt yrkande att ur lagen måtte utgå bestämmelsen om rätt för åbo att efter 20 år lösa vederbörande lägenhet blev av riksdagen avslaget, liksom ett motionsvis förordat förslag om införande av inteckningsrätt för fordran i åborätten (jfr första lagutskottets, av riksdagen godkända utlåtande nr 25). De nu väckta förslagen synas åsyfta att åstadkomma en ökad tillämpning av åborättsinstitutet. Bestämmelsen om rätt för åbo att efter viss tid med äganderätt lösa den innehavda lägenheten lär knappast kunna tänkas hava haft någon hämmande inverkan i fråga om åborättens användning. Däremot torde den omständigheten att inteckning för fordran icke kan erhållas i åborätten måhända spelat en viss roll i nämnda avseende. Härvidlag bör emellertid icke förbises, att den möjlighet till belåning, som genom införande av sådan inteckningsrätt skulle beredas eventuellt kan komma att inbjuda till en skuldsättning i icke önskvärd utsträckning. Utskottet är dock icke berett att utan vidare utredning i saken taga bestämd ståndpunkt till dessa motionärens förslag. På grund härav och med hänsyn till den knappa tid, som stått utskottet till buds för prövning av detta spörsmål, kan utskottet icke biträda motionen under punkterna 1 och 2. Vidkommande det under punkt 3 gjorda yrkandet innefattar detta ett förnyande av en av 1926 års riksdag gjord framställning till Kungl. Maj:t om utredning om lagstiftningsåtgärder, som kunna bereda möjlighet till försäljning av jord i allmän ägo under sådana villkor att syftet med upplåtelsen behörigen tryggas. (Jfr första lagutskottets ovanberörda utlåtande.) Härvid avsågs tillskapande av en från åborätten fristående form av modifierad äganderätt. För tillgodoseende av detta syfte infördes 1929 (prop. nr 138 och 150, sammansatta första lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, R. skr. nr 242 och 243) bestämmelser angående försäljning av kronoegendom med viss återköpsrätt för kronan. Med hänsyn härtill och då Kungl. Maj:t icke lär underlåta att ägna frågan den ytterligare uppmärksamhet, vartill omständigheterna kunna anses böra föranleda, finner utskottet sig icke böra tillstyrka, att riksdagen gör någon förnyad hänvändelse i ämnet. Rörande slutligen punkten 4 i förevarande motion, avseende införande av expropriationsförfarande i vissa fall för förvärv av jord i enskild ägo för egnahemsändamål, vill utskottet erinra, att andra lagutskottet i sitt utlåtande nr 40 till innevarande riksdag med anledning av väckta motioner rörande lagstiftning om rikets kolonisation och komplettering av ofullständiga jordbruk samt

tillägg till allmänna expropriationslagen för jordbruksändamål avstyrkt dessa motioner. Under hänvisning härtill anser jordbruksutskottet motionärens framställning under punkt 4 icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande slutligen motionerna I:113 och II:466, vilka avse uppförande i riksstaten för nästa budgetår av ett särskilt anslag å 38,000 kronor till Riksföreningen jord åt arbetslösa, kan utskottet givetvis icke enbart på den i motionerna förebragta utredningen förorda en dylik åtgärd utan är detta en fråga, varom framställning i första hand bör göras hos Kungl. Maj:t. Motionerna torde sålunda icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å motionerna I: 366 och 369 samt II: 646

1:o) dels besluta, att en fond, benämnd arrendeegnehemsfonden, skall inrättas, i vilken fond skola ingå fastigheter, avsedda att upplåtas till obemedlade eller mindre bemedlade i syfte att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning;

dels medgiva, att i arrendeegnehemsfonden ingående fastigheter må upplåtas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka finnas intagna i det vid statsrådsprotokollet fogade förslaget till kungörelse om arrendeegnahem, ävensom att fondens tillgångar i övrigt må användas enligt av departementschefen i samma protokoll angivna grunder;

dels medgiva, att från statens domäners fond må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande till arrendeegnehemsfonden överföras jordbruksegendomar, lämpliga att användas för det med sistnämnda fond avsedda ändamålet;

dels ock såsom kapitalökning för arrendeegnehemsfonden anvisa för budgetåret 1934/1935 under utgifter för kapitalökning ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor;

2:o) dels besluta, att en fond, benämnd arrendelånefonden, skall inrättas, från vilken lån må utlämnas till innehavare av arrendeegnahem för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier m. m.;

dels medgiva, att lån ur arrendelånefonden må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestäm-

melser, som finnas intagna i nyssnämnda förslag till kungörelse;

dels ock såsom kapital för arrendelånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 under utgifter för kapitalökning ett reservationsanslag av 300,000 kronor; samt

3:o) förklara, att riksdagen icke finner anledning till erinran mot antagandet av förutberörda erbjudande från svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund;

B) att motionerna I: 370 och II: 647 må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt;

C) att motionerna II: 26 samt I: 268 och II: 461 må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) att motionerna I: 371 samt I: 113 och II: 466 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande sättet för de tillstyrkta medlens anskaffande torde statsutskottet senare under riksdagen avgiva förslag.

Stockholm den 29 maj 1934.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, August Nilsson, Gabrielsson, Tjällgren, Alfred Andersson, Elof Andersson, Jacob Hansson* och *Karl Emil Johansson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Olsson* i Rödningberg, *Andersson* i Löbbo, *Carlström, Liedberg, Andersson* i Tungelsta, *Hagman* och *Pettersson* i Rosta.

Bilaga.

Förslag

till

kungörelse om arrendeegnahem.

Härigenom förordnas som följer:

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Under de villkor, som i denna kungörelse stadgas, må, i syfte att skapa stadigvarande arbetstillfällen för självförsörjning, från kronan tillhörig, för ändamålet avsedd jord lägenheter kunna upplåtas på arrende med rätt för arrendator att inlösa till honom upplåten lägenhet (arrendeegnahem).

I samband med upplåtelsen må till arrendatorn utlämnas lån av statsmedel enligt vad nedan närmare anges (arrendelån).

2 §.

Jord, som i 1 § avses, skall stå under förvaltning av en av Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens jordnämnd), vilken jämväl skall handlägga frågor rörande upplåtelser enligt denna kungörelse och därmed sammanhängande ärenden.

Nämndens verksamhet skall bedrivas under samverkan med organen för den statsunderstödda egnahemsverksamheten i den omfattning, så finnes ändamålsenligt.

3 §.

Upplåtelse av arrendeegnahem må ej ske till annan än svensk medborgare, som är minst 21 år gammal, känd för sparsamhet, nykterhet och hederlig vandel, genom sin föregående verksamhet förtrogen med jordbruk och i övrigt lämplig att erhålla lägenhet, som här avses.

Till erhållande av arrendeegnahem bör företrädesvis ifrågakomma omedelad person; dock må, om skäl därtill äro, arrendeegnahem upplåtas jämväl till annan under förutsättning, att hans ekonomiska ställning är sådan, att det bistånd, som enligt gällande bestämmelser angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten kan erhållas, icke är tillfyllest för att sätta honom i stånd att förvärva eget jordbruk av den storlek, varom i 4 § sägs.

4 §.

Arrendeegnahem bör i regel icke vara större än att det kan brukas utan nämnvärt anlåtande av lejd arbetskraft, ej heller mindre än att arrenda-

torn därav kan erhålla sin huvudsakliga bärgning. Lägenheten skall vid upplåtelsen vara försedd med nödiga byggnader och övriga för jordbrukets drift erforderliga anläggningar.

Om arrendevillkor.

5 §.

Upplåtelse av arrendeegnahem skall, där icke annorledes här nedan stadgas eller särskilda skäl till annat föranleda, ske i enlighet med bestämmelserna i lagen om nyttjanderätt till fast egendom. De ytterligare villkor för upplåtelsen, som kunna finnas erforderliga, bestämmas av statens jordnämnd.

6 §.

Arrendeavgiften må ej sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till den avkastning, som under arrendetiden kan utvinnas av lägenheten.

7 §.

Upplåtelse av arrendeegnahem skall i regel ske för en tid av fem år.

8 §.

Har arrendator vid arrendetidens utgång innehaft arrendet fem år och har han väl brukat lägenheten, skall, därest densamma ånyo skall utarrenderas enligt bestämmelserna i denna kungörelse, arrendet på då fastställda arrendevillkor hembjudas honom.

Har under de sista fem arrendeåren arrendet övergått å arrendatorns dödsbodelägare eller överlåtits å hans maka, barn eller måg, äger vid ny utarrendering sådan innehavare av arrendet för åtnjutande av optionsrätt räkna sig till godo den tid, varunder företräddaren varit i besittning av arrendet.

Om inlösen av arrendeegnahem.

9 §.

Arrendator, som under minst fem år innehaft arrendet, skall äga att på nedan angivna och av statens jordnämnd i övrigt bestämda villkor med äganderätt förvärva den arrenderade lägenheten under förutsättning, att han under arrendetiden ådagalagt duglighet och skötsamhet samt jämväl med hänsyn till övriga omständigheter kan antagas vara i stånd att genomföra köpet.

Då nämnden så prövar skäligt, må lägenhet kunna av arrendatorn med äganderätt förvärfvas utan hinder därav att lägenheten av honom innehafts kortare tid än i första stycket sägs.

10 §.

Köpeskillingen vid arrendeegnahems försäljning till arrendator bestämmes av statens jordnämnd med hänsyn till värdet vid tiden för försäljningen.

Av köpeskillingen skall en tiondel erläggas vid köpekontraktets utgåvande. Återstående beloppet uppdelas i en amorteringsdel, utgörande två femtedelar, och en stående del, utgörande tre femtedelar av detsamma.

Angående gäldandet av amortering och ränta skall i tillämpliga delar lända till efter rättelse vad härutinnan gäller beträffande försäljning av jordbrukslägenhet för egnahemsändamål enligt förordningen angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m.

Utom i fall, varom i 12 § förmäles, får icke den stående delen från kronans sida uppsägas till betalning, förrän amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter köparen därvid sex månaders uppsägning. I varje fall skall likväl den stående delen vara gulden före utgången av juni månad året näst efter det, då sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Det står köparen fritt att göra avbetalningar utöver amorteringsplanen.

11 §.

Erlägges köpeskillingen genom avbetalningar, skall köparen i köpekontraktet tillförbindas att, intill dess köpeskillingen i sin helhet guldits, hålla de byggnader, som vid tiden för köpet finnas å lägenheten och äro nödiga för densammas brukande, så ock därå växande värdefull skog brandförsäkrade till fulla värdet.

12 §.

Vad av köpeskillingen jämte ränta utestår oguldet skall, där så påfordras, genast vara förfallet till betalning:

a) om föreskriven ränta eller kapitalavbetalning icke ordentligt erlägges;

b) om ägaren av lägenheten åsidosätter sin skyldighet att hava byggnader och skog brandförsäkrade;

c) om lägenheten genom vanvård eller annorledes så försämras, att statens säkerhet till betalning märkligen minskas; samt

d) om lägenheten helt eller delvis överlåtes å annan.

I fall, som under d) nämnts, må statens jordnämnd, om skäl därtill äro, medgiva den nye ägaren att övertaga betalningsansvaret för ogulden köpeskillning på oförändrade villkor.

13 §.

Till säkerhet för ogulden del av köpeskillingen jämte ränta skall, då köpekontraktet utfärdas, avlämnas skuldförbindelse, avfattad i överensstämmelse med vad i 10—12 §§ föreskrivits och försedd med inteckningsmedgivande.

Om arrendelån.

14 §.

Arrendelån, som i 1 § omförmäles, utlämnas till belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å lägenheten. Arrendelån må dock i intet fall överstiga 4,000 kronor.

15 §.

Arrendelån skall från och med andra året efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet beviljats, återbetalas med en sextondel årligen. Därest statens jordnämnd så prövar skäligt, må tiden för amorteringsfrihet utsträckas med ett år. Kungl. Maj:t må, om särskilda skäl därtill äro, medgiva anstånd med erläggande av amortering under ett eller flera år.

Det står låntagaren fritt att göra avbetalningar utöver amorteringsplanen.

Om till betalning förfallet kapitalbelopp icke erlägges inom härför stadgad tid, är låntagaren skyldig att, därest så påfordras, å beloppet gälda ränta efter fem procent om året från förfallodagen, tills likvid sker.

I övrigt skall å arrendelån ränta icke erläggas.

16 §.

Rörande varje arrendelån skall, innan någon del därav må av låntagaren uppbäras, mellan statens jordnämnd och låntagaren upprättas fullständigt lånekontrakt i två exemplar, av vilka vardera kontrahenten skall taga ett. I lånekontraktet skola bestämmelser i följande avseenden finnas intagna, nämligen:

a) rörande lånets belopp, säkerhet och villkoren i fråga om återbetalning och ränta;

b) angående sättet och villkoren för lånets utbekommande;

c) angående den kontroll, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig; samt

d) angående skyldighet för låntagaren att hålla inventarierna försäkrade.

17 §.

I lånekontraktet skall göras förbehåll därom, att lånet må under nedan angivna förutsättningar uppsägas till omedelbar betalning, nämligen:

a) därest det befinnes, att låntagaren lämnat bedrägliga uppgifter av beskaffenhet att hava föranlett lånets utlämnande;

b) om låntagaren uppenbarligen missbrukar lånebeloppet;

c) om låntagaren visar försumlighet i att erlägga föreskriven kapitalavbetalning eller ränta;

d) om låntagaren försummar att erlägga försäkringsavgift eller eljest åsidosätter för försäkringens giltighet stadgade villkor;

e) om låntagaren avhänder sig erforderliga jordbruksinventarier; eller

f) om låntagaren frånträder arrendet eller, därest han med äganderätt förvärvat lägenheten, överlåter densamma å annan eller eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren med hänsyn till förutsättningarna för lånets meddelande uppenbarligen icke längre bör få åtnjuta detsamma.

Därest i samband med frånträdande av arrendet eller överlåtelse, som under f) sägs, för jordbruket erforderliga inventarier överlåtas å den nye arrendatorn eller den nye ägaren, må statens jordnämnd, om skäl därtill äro, medgiva denne att övertaga betalningsansvaret för oguldet lånebelopp på oförändrade villkor.

Särskild bestämmelse.

18 §.

Närmare föreskrifter om statens jordnämnds sammansättning och verksamhet ävensom övriga bestämmelser, som kunna finnas erforderliga för tillämpning av denna kungörelse, meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den